

פָּרָק ב

א. רֹאשִׁית כָּל הַחֲכָמָה וְהַמוֹסֵר וְהַיִּרְאָה, הִיא סֵפֶר מִשְׁנֵה תוֹרָה כְּלָה לְמִן סֵדֶר דְּבָרִים עַד סוֹף הַתּוֹרָה, כִּי הֵן הֵן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִפִּי עַצְם כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה. וְכָכֹר נֶאֱמַר בְּעֵינַי לְמוֹד הַתּוֹרָה עֲצָמָה (דברים יז יט): "וְהִי־תָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יָמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֵת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם". הָרִי בָּפָה מָלֵא דְבַר הוּא יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר בְּקִרְאָנוּ בָּהּ נִלְמַד לִירְאָה אוֹתוֹ וְלִשְׁמֹר אֶת הַתּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת הַחֻקִּים. וְהִנֵּה זֶה הַסֵּפֶר הַחֲמִישִׁי אֲשֶׁר אֲנִיחֵנוּ מִכְּנִים אוֹתוֹ בְּשֵׁם מִשְׁנֵה תוֹרָה הוּא כְּמוֹ קִצּוֹר מִכָּל הַתּוֹרָה כְּלָה. לָכֵן מָה מְאֹד עָלִינוּ לְהַרְגִּיל בָּהּ הַקְרִיאָה בָּפָה וּבְלֵב, וְלִהְתְּבוֹנֵן בּוֹ בְּלִבְבָנוּ וּמִחֲשַׁבְתָּנוּ, אֶל כָּל אֲשֶׁר הוּא חֲפָצוֹ וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ מֵאֲתָנוּ. וְעַל כָּל פָּנִים לַחֲזֹר עָלָיו פַּעַם אַחַת בְּכָל חֹדֶשׁ.

ב. גַּם בְּעֵבְרוֹ עַל דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים, יִרְאָה לְהִתְבוֹנֵן בָּהֶן בְּכָל עֵינַי וְעֵינַי וְלַקְחַת מֵהֶן אִיזָה חֲכָמָה וּמוֹסֵר. וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁאֲמָרוּ (מגילה יד א): "כָּל נְבוּאָה שֶׁלֹּא הֵצִירָהּ לְדוֹרוֹת לֹא נִכְתְּבָה". וְכֹאֲשֶׁר יִתֵּן לְבָבוֹ לָהֶם הֵיטֵב, כְּכֹר יִמָּצֵא בָּהֶם חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.

ג. בֹּא וִירְאָה כִּמָּה גָּדוֹל הַמוֹסֵר הַיּוֹצֵא לָנוּ מִסְפּוֹר עֵינָנוּ שֶׁל יָרֻבְעָם. וְהוּא, בְּעִמּוֹדוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר, וּבֹא אִישׁ הָאֱלֹהִים (מלכים א יג ב-ו): "וַיִּקְרָא עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּדָבָר יְיָ, וַיֹּאמֶר מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כֹּה אָמַר יְיָ הִנֵּה בֵן נוֹלָד לְבֵית דָּוִד יֵאשִׁיָּהוּ שְׁמוֹ, וְזָבַח עָלָיָהּ אֶת כֹּהֲנֵי הַבָּמֹת הַמְקַטְרִים עָלָיָהּ וְעֲצָמוֹת אָדָם יִשְׂרָפוּ עָלָיָהּ. וְנָתַן בַּיּוֹם הַהוּא מוֹפֶת לְאֹמֶר זֶה הַמוֹפֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ, הִנֵּה הַמִּזְבֵּחַ נִקְרַע וְנִשְׁפָּף הַדָּשָׁן אֲשֶׁר עָלָיו. וַיְהִי כַשֵּׁמֶעַ הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית אֵל וַיִּשְׁלַח יָרֻבְעָם אֶת יָדוֹ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ לֵאמֹר תִּפְשֵׁהוּ, וַתִּיבֶשׁ יָדוֹ אֲשֶׁר שָׁלַח עָלָיו וְלֹא יָכַל לְהַשִּׁיבָה אֵלָיו. וְהַמִּזְבֵּחַ נִקְרַע וַיִּשְׁפָּף הַדָּשָׁן מִן הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹפֶת אֲשֶׁר נָתַן אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּדָבָר יְיָ. וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אֵל אִישׁ הָאֱלֹהִים חַל נָא אֶת פָּנַי יְיָ אֱלֹהֵיךָ וְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדִי וְתִשָּׁב יָדִי אֵלַי, וַיַּחַל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת פָּנָיו יְיָ וַתִּשָּׁב יָד הַמֶּלֶךְ אֵלָיו וַתְּהִי כְּבִרְאשֻׁנָּה". עַד כָּאן.

ד. וְהֵלֵא, עַל זֹאת לְבַב כָּל יִתְפַּלֵּא הַפֶּלֶא וּפְלֵא. תַּחַת אֲשֶׁר הָיָה מִן הָרְאוּי לְהִתְהַפֵּף לְאִישׁ אַחֵר וְלִקְרֹעַ לְבָבוֹ לְשָׁנִים עֲשָׂר קָרְעִים וְלִהְפִּיל פָּנָיו אֲרָצָה,

וּלְמַרְר בְּבָכִי עַד כִּי תֵצֵא נַפְשׁוֹ בְּתִשׁוּבָה לִפְנֵי אֱלֹהֵי עוֹלָם יי, וְהוּא לֹא כֵן יִדְמָה, וְלֹא זֶז וְלֹא זַע מְכַל חֲטָאתָיו הָרָאוּשִׁים, עַד שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (תנחומא כי תשא סי' ו): מֵאִי כְּבָרָאוּשׁוֹנָה, שָׁעַם אוֹתָהּ הָיָד בְּעֶצְמָהּ שָׁב לְהִקְטִיר לַעֲבוּדָה זָרָה כְּבָרָאוּשׁוֹנָה. וְהֵן, לֹי הָיָה אֶחָד הָרִיקִים הַחֲרָשָׁנוּ. אֵךְ חֲכָם גָּדוֹל כְּמוֹתוֹ, אֵיךְ נִסְרָחָה כָּל כָּף חֲכָמָתוֹ.

ה. אֵךְ שְׁתִּים הָיוּ אֲשֶׁר הִסְבּוּ אֶת לְבָבוֹ אַחֲרֵינִית. הָאֶחָת, הִיא הַשְׁרָרָה, כִּי אֵיכָכָה יוֹכֵל וְרָאָה בְּאֶבְדֵּן מַלְכוּתוֹ, אִם יֵרָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת רַחֲבָעַם מֶלֶךְ יִהוּדָה יוֹשֵׁב בְּעֶזְרָה בְּבֵית הַמֶּקְדָּשׁ, וּבְזֶמֶן הַקֹּהֵל יִקְרָא אֶת פָּרֹשֶׁת הַמֶּלֶךְ, וְכָל שִׁבְט הַמּוֹשֵׁל בְּיָדוֹ כִּי הוּא מֶלֶךְ הַמְּדִינָה, וְהוּא יִהְיֶה עוֹמֵד (ראה סנהדרין קא ב), וְהָרִי נִמְצָא בְּזוּי כְּאֶחָד מִן הָעָם, וְשָׁבוּ לֵב כָּל הָעָם הַזֶּה אַחֲרֵי רַחֲבָעַם. וְזֶה הָיָה שָׁרֵשׁ פּוֹרָה רָאשׁ וְלַעֲנָה לְכָל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, אֵךְ כְּאֲשֶׁר הִטִּיבוּ דִרְכָם. כְּנֶאֱמַר עַל יְהוּא (מלכים ב' י כט): "רַק חֲטָאֵי יִרְבָּעָם בֶּן נָבָט אֲשֶׁר הִחֲטִיֵּא אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא סָר יְהוּא מֵאַחֲרֵיהֶם".

ו. וְהַשְׁנִית, כִּי מִי שֶׁנִּשְׁתַּרֵּשׁ בַּחֲטָא, כְּבָר הוּא מְשַׁעֲבֵד כְּעֶבֶד לִיצְרוֹ הָרַע, וְקָשָׁה מְאֹד לְכַבְּשׁוֹ, וְלַגְדֹּל הַשְׁתַּרְשׁוֹ בּוֹ אֵינוֹ נִרְאָה לוֹ עוֹד לְחֲטָא וְעוֹן כָּלָל. וְכִמְאָמְרָם ז"ל (יומא פו ב): "עָבַר וְשָׁנָה נַעֲשִׂית לוֹ כְּהִתֵּר". וְיָמָּה גַם, "הַמִּחֲטִיֵּא אֶת הָרַבִּים אֵין מִסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה" (אבות פ"ה מ"ח). אֵלוֹ הָיוּ שְׁרָשֵׁי וִיסוּדֵי עֲמִידַת חֲטָאתוֹ בְּיָדוֹ.

ז. מִזֶּה נִקַּח מוֹסֵר, לְהַשִּׁיב אֶל לְבָבֵנוּ מֶה עֲזָה מְרוֹת הַיִּצָּר, אֲשֶׁר כָּל חֲכָמָתוֹ שֶׁל יִרְבָּעָם לֹא עֲמָדָה לוֹ, וְאֵיךְ לֹא פָנָה לְבָבוֹ כָּלָל אֶל אֲשֶׁר בְּעֵינָיו רָאָה, וּבְגוֹפּוֹ הִרְגִּישׁ. וְטַחוּ עֵינָיו מִרְאוֹת, וּמִסּוּהַ הַסְּכָלוֹת עָלָיו מְאֹד נִתְעַבָּה, וּלְבָבוֹ מְאֹד כָּאֶבֶן הַקָּשָׁה, עַד הִתְיַשֵּׁר דִּרְכוֹ לִפְנָיו, וְהָיָה לְחֲכָם בְּעֵינָיו, אֲשֶׁר לוֹלֵא שָׁמַעְנוּ לֹא הֶאֱמַנּוּ לְכִזְאוֹת. וְעַל זֹאת הַדֶּרֶךְ, הוּא מְאָמַר הַנִּבִּיא בְּאָמְרוֹ (ישעיהו מב יח): "הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ וְהָעוֹרִים הִבִּיטוּ לְרְאוֹת". וְאָמַר (שם ה כ-כא): "שָׁמַע חֶשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֶשֶׁךְ... הוּא חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם" וְגוֹמֵר.

ח. וְהִנֵּה הִיטְבָנוּ לְרְאוֹת לְמִרְחוֹק, וְלַהֲפִלִּיא פְּלָאוֹת עַל מַעֲשֵׂיהֶם, אֵךְ לֹא עַל אֲשֶׁר עִם לְבָבֵנוּ וְנִפְשָׁנוּ. כִּי אִם דִּרְכֵינוּ נִחַפֵּשׁ וְנִחְקֶרָה, אִם לֹא כְּמוֹתָם כְּמוֹנוֹ, עוֹרִים וְחֲרָשִׁים כְּמוֹתָם, מִחֲלִיפִים עוֹלָם עוֹמֵד בְּעוֹלָם עוֹבֵר כְּצֵל וּמִבְּלִים כָּל יָמֵינוּ בְּהִבְלֵי הָעוֹלָם, אֲשֶׁר לֹא יוֹעִיל וְלֹא יִצִּיל, וְלֹא נוֹדַע וְלֹא